

Lausunto

05.01.2024

Asia: VN/23407/2023

Hallituksen esitys eduskunnalle aikuiskoulutustuen, ammattitutkintostipendin ja vuorotteluvapaan lakkauttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Kajaanin kaupungin koulutusliikelaitos ei kannata aikuiskoulutusetuuksien lakkauttamista seuraavin perustein:

Hallituksen esitys on ristiriidassa osaavan työvoiman saatavuuden vahvistamisen, jatkuvan oppimisen edistämisen, koulutus- ja osaamistason nostotavoitteiden sekä työurien pidentämistavoitteen hallitusohjelmakirjausten kanssa.

Aikuiskoulutustuki

Työelämässä tarvitaan mahdollisuus omaehtoiselle ja päätoimiselle lisä- ja uudelleen kouluttautumiselle työuran aikana. Yhteiskunnan muuttuessa myös työelämän vaatimukset muuttuvat ja näihin vaatimuksiin työntekijöillä on oltava mahdollisuus vastata. Omaehtoisesti opiskelevat aikuiset ovat monella tapaa motivoituneita työntekijöitä. Hallitusohjelmaan kirjattu aikuiskoulutustuen lakkauttaminen olisi merkittävä heikennys yksilön näkökulmasta, ja sillä olisi vaikutuksia myös koulutuksen järjestäjien toimintaan sekä vaikutukset voisivat näkyä myös osaamisessa ja osaavan työvoiman saatavuudessa, työllistymisessä sekä kohtaantohaasteeseen vastaamisen heikentymisessä yhteiskunnassa.

Aikuiskoulutustuen lakkauttamisen perusteeksi esitetään sitä, että aikuiskoulutustuella hankittu koulutus ei ”ole aina ollut riittävän tarkoituksenmukaista”. Näkemyksemme mukaan tämä voitaisiin ratkaista tarkentamalla aikuiskoulutustukeen oikeuttavaa koulutusta.

Tuen lakkauttaminen kokonaisuudessaan esitetyllä perusteella ei ole tarkoituksenmukaista. Aikuiskoulutustuki on tärkeä auttaen aikuisia kehittämään osaamistaan ja edistämään työllistymistään. Aikuiskoulutustuen lakkauttaminen heikentäisi taloudellisesti merkittävästi työikäisten mahdollisuuksia vaihtaa alaa sekä mahdollisuuksia ja halua kehittää osaamistaan. Lakkauttamisella olisi merkittäviä vaikutuksia työllistymiseen ja osaavan työvoiman saatavuuteen. Se myös heikentäisi työurien pidentymistrendiä. Jatkuvan oppimisen uudistamisella ei korvata aikuiskoulutustukea, vaan tuki pitäisi sisällyttää jatkuvan oppimisen kokonaisuuteen.

Työllisyysrahaston myöntämä aikuiskoulutustuki on tukea saavalle henkilölle rahallinen tuki, joka mahdollistaa työelämässä olevien palkansaajien ja yrittäjien kouluttautumisen. Tuen avulla henkilö voi opiskella kokonaisia tutkintoja tai lyhyempiä koulutuksia. Aikuiskoulutustuki on mahdollistanut noin 30 000 työikäiselle ammatinvaihdon, oman osaamisen täydentämisen sekä koulutustason nostamisen. Työllisyysrahaston mukaan vuonna 2022 valtaosa (n. 83 %) tuensaajista suoritti tutkintoon johtavaa koulutusta. Työllisyysrahaston maksama ansiosidonnainen aikuiskoulutustuki mahdollistaa työstä pois jäämisen väliaikaisesti ja täysipäiväisen opiskelun ammattitaidon ja osaamisen hankkimiseksi. Monilla aloilla, kuten kasvatusta ja opetusalailla, tämä on välttämätöntä. Moni koulutus vaatii läsnäoloa, eikä kouluttautuminen ole useinkaan mahdollista monimuoto-opiskeluna oman työn ohessa tai henkilöstökoulutuksena.

Esimerkiksi lukiokoulutuksessa aikuiskoulutustuen lakkauttaminen koskee ennen kaikkea opetushenkilöstön lisäkoulutusta. Aineopettajajärjestelmään perustuvassa lukiokoulutuksessa opettajat tarvitsevat lisäosaamista esim. uuden opetettavan aineen pätevyyden hankkimiseksi. Opettajan työssä tarvitaan joustoa ja laaja-alaista osaamista varsinkin opetettavien ikäluokkien pienentyessä, kun samalla opetushenkilöstön saatavuus vaikeutuu. Osaamisen kehittämisen tarve ja mahdollisuus korostuvat tässä yhteydessä.

Hallituksen esityksen tavoitteena on julkisten menojen säästyminen ja työllisyyden lisääntyminen. Aikuiskoulutustuen lakkauttamisen arvioidaan vähentävän julkisia menoja 175 miljoonalla eurolla vuodessa ja lisäävän työllisyyttä 10 000 työllisellä vuodessa. On huomioitava, että palkansaajan aikuiskoulutustukea ei rahoiteta valtion varoista, vaan aikuiskoulutustuki rahoitetaan kokonaan työnantajan ja työntekijän maksamilla työttömyysvakuutusmaksuilla. Vuonna 2022 työttömyysvakuutusmaksuilla kerätyistä maksuista maksettiin aikuiskoulutustukea 175,3 miljoonaa euroa. Ainoastaan yrittäjän aikuiskoulutustuki rahoitetaan valtion budjetista, rahoitusosuuden ollessa 2,5 miljoonaa euroa (v. 2022). Tämä on tärkeä osa yrittäjyyden ja yrityksen kehittämistä.

Hallituksen esityksessä oleva vaihtoehto opintojen rahoittamiseen - Kelan maksama opintotuki - ei ole taloudellinen vaihtoehto kouluttautua. Opintovapaalle jäävä, työelämässä oleva henkilö, tarvitsee toimeentuloa opintojensa ajaksi. Hallituksen esityksen mukaan aikuiskoulutustuen lakkauttaminen siirtää vastuuta opintojen aikaisesta toimeentulosta opiskelijalle itselleen. Kelan maksama opintotuki (opintoraha + opintolaina) ei turvaa perheellisten ja asuntovelallisten aikuisten toimeentuloa. Kela maksaa opintorahaa maksetaan 279,38 €/kk (1.8.2023). Lisäksi henkilöllä on mahdollisuus hakea opintolainan valtiontakausta 650 €/kk. Hallituksen esitykseen kirjattu opintolainan valtiontakauksen nostaminen sekä huoltajakorotus eivät ole suuruudeltaan sellaisia,

jotka kannustaisivat työikäistä väestöä elinikäiseen, jatkuvaan oppimiseen ja osaamisen kehittämiseen.

Työllisyysrahaston mukaan aikuiskoulutustuen tavoitteena on tarjota mahdollisuus pitää huolta omasta työmarkkinakelpoisuudestaan ja pienentää työttömyyden riskiä. Työllisyysrahaston keväällä 2023 toteuttaman aikuiskoulutustuen asiakastutkimuksen (n=4965) mukaan aikuiskoulutustuella opiskelulla tavoitellaan alanvaihtoa, helpotusta työn kuormittavuuteen sekä korkeampaa tutkintoa. Vastaajista 59 % kertoi, että alanvaihto oli yksi syy lähteä opiskelemaan aikuisiällä. Merkillepantavaan on, että koulutukseltaan perusastetaustaisista vastaajista jopa 84 % kertoi alanvaihdon olevan syy opiskeluun. Näistä vastaajista 68 %:lla alanvaihtosuunnitelmat toteutuivat. Lisäksi 75 % henkilöistä, joiden koulutustausta oli perusaste, toteutti alanvaihtotavoitteensa opiskelujen jälkeen. 58 % tutkimukseen vastanneista ilmoitti kuormituksen nykytyössä olevan motiivi lähteä opiskelemaan. Yli puolet näistä vastanneista arvioi opintovapaan ja opiskelun mahdollistamat työuran muutokset erittäin hyödyllisiksi kuormituksen kannalta. Lisäksi 49 % vastaajista koki tarvitsevansa korkeamman tutkinnon voidakseen edetä työurallaan. Alemman korkeakoulututkinnon suorittaneet kokivat muita useammin tarvitsevansa korkeamman tutkinnon työuralla etenemiseen. Tutkimuksessa pyydettiin vapaata palautetta vastaajilta, ja vastauksissa (yli 3700 palautetta) korostui aikuiskoulutustuen merkitys alanvaihdon taloudellisena mahdollistajana sekä muutostarpeiden taustalla olevat työkykynekökulmat. Vastaajat kertoivat tuen turvin välttyneensä esimerkiksi loppuun palamiselta ja kuvasivat monipuolisesti, miten tuen turvin opiskeltu uusi ammatti palautti työn ilon ja tuottavuuden. (Työllisyysrahasto - Aikuiskoulutustuella opiskelulla tavoitellaan alanvaihtoa, helpotusta työn kuormittavuuteen ja korkeampaa tutkintoa (työllisyysrahasto.fi))

Ammattitutkintostipendi

Ammattitutkintostipendi mahdollistaa opiskelun yhdessä aikuiskoulutustuen kanssa. Lisäksi stipendi toimii opintojen läpäisyn motivaattorina.

Vuorotteluvapaa

Hallituksen esityksessä esitetään aikuiskoulutustuen ja ammattitutkintostipendien lakkauttamisen lisäksi vuorotteluvapaan lakkauttamista. Samaan aikaan, kun työuria halutaan pidentää ja odotetaan ihmisten jaksavan työelämässä yhä vanhemmiksi, oltaisiin lakkauttamassa työkykyä tukevia tekijöitä, kuten mahdollisuutta opiskeluun ja vuorotteluvapaaseen. Tämä on ristiriidassa sen kanssa, että ihmiset jaksaisivat työelämässä pidempään ja osallistuisivat osaltaan yhteisen hyvinvoinnin rakentamiseen.

Kytkös opintotuen kokonaisuudistukseen

Hallitusohjelmaan on kirjattu opintotuen kokonaisuudistuksen käynnistäminen. Aikuisten omaehtoinen opiskelu aikuiskoulutusetuuksilla voitaisiin sisällyttää osaksi opintotuen kokonaisuudistusta niin, että aikuisia kannustetaan omaehtoiseen osaamis- ja koulutustason nostoon, työurien pidentämiseen sekä työssäjaksamiseen etuuksien leikkaamisen sijaan.

Kajaanin kaupungin koulutusliikelaitos

Koulutusliikelaitos vastaa toisen asteen koulutuksen järjestämisestä pääosin Kainuussa ja Koillismaalla. Kainuun ammattiopistolla on kiinteät toimipisteet Kajaanissa, Kuusamossa, Vantaalla ja Vuokatissa. Kajaanin lukion toimipiste on Kajaanissa. Lisäksi tytäryhtiö Edukai Oy tuottaa markkinaehtoisia koulutuspalveluita.

Miettunen Anni
Kajaanin kaupunki, Kajaanin kaupungin koulutusliikelaitos, Kainuun
ammattiopisto